

Галина В'ячеславівна КОРНІЙЧУК

кандидат економічних наук,
науковий співробітник відділу економіки та маркетингових досліджень,
Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН
пр-т Юності, 16, м. Вінниця, 21100, Україна
E-mail: alinazhukovskaya@yandex.ru
Телефон: +380686191608

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ КРЕДИТУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ АГРОФОРМУВАНЬ**

Корнійчук, Г. В. Управління фінансовими ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань / Галина В'ячеславівна Корнійчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 268-273. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Обґрунтовано, що кредитуванню інвестиційно-інноваційної діяльності агроформувань притаманний один із найвищих ризиків серед усіх активних банківських операцій. Управління ризиками є важливою складовою банківської діяльності. Банківське кредитування інноваційних проектів обмежене у науково-методичному забезпеченні управління ризиками. Проте проблема є актуальною з огляду на високу динаміку внутрішнього стану і зовнішнього економічного оточення кожної кредитної організації. Встановлення лімітів кредитування зменшує рівень ризиків та підвищує фінансову стійкість кредитора. У процесі дослідження визначено методичні підходи до встановлення лімітів кредитування. Проведене дослідження дозволило зробити висновки, що у практиці вітчизняних банків використовується переважно традиційний підхід до лімітування – як частка від вартості забезпечення – обумовленого активу позичальника. Їх основою є імплантація в уже наявні системи ризик-менеджменту вітчизняних банків, наприклад у структурно-логічну матрицю управління ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань. Управління ризиками за окремими напрямками банківської діяльності концентрується навколо певних видів банківських продуктів, об'єднаних у відповідний портфель. У системі ідентифікації та оцінки ризику ключова роль належить оперативній, достовірній та достатній за репрезентативністю інформаційній базі. Удосконалено цілісну систему управління ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань. У процесі аналізу кредитного ризику виконується процедура його ідентифікації, що передбачає встановлення найбільш суттєвих зон. На основі аналізу, оцінки та ідентифікації ризиків формується індивідуальна для кожного інноваційного проекту, що пропонується до кредитування, матриця ризиків. Вона є базовим елементом для прийняття рішення про видачу кредиту, вибору конкретного виду кредитного продукту, визначення лімітів кредитування, формування системи моніторингу і контролю ризику. Запровадження у практику управління ризиками інвестиційного кредитування обґрунтованих нами нових елементів сприятиме розширенню можливостей агроформувань щодо фінансування їх перспективного економічного розвитку.

Ключові слова: кредит; інвестиційно-інноваційна діяльність; банк; ризик; банківський портфель; ліміт.

Галина Вячеславовна КОРНИЧУК

**УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ КРЕДИТОВАНИЯ
ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ АГРОФОРМИРОВАНИЙ**

Аннотация

Нами установлено, что кредитованию инвестиционно-инновационной деятельности агроформирований присуще существование одного из наивысших рисков среди всех активных банковских операций. Управление рисками является важной составляющей банковской деятельности. Банковское кредитование инновационных проектов ограничено в научно-методическом обеспечении управления рисками. Однако проблема является актуальной, учитывая высокую динамику внутреннего состояния и внешнего экономического окружения каждой кредитной организации. Установление лимитов

кредитования уменьшает уровень рисков и повышает финансовую стойкость кредитора. В процессе исследования определены методические подходы к определению лимитов кредитования. Проведенное исследование позволило сделать выводы, что в практике отечественных банков используется преимущественно традиционный подход к лимитации – как часть от стоимости обеспечения – обусловленного актива заемщика. Их основой является имплантация в уже существующие системы рискowego менеджмента отечественных банков, например в структурно-логическую матрицу управления рисками кредитования инновационных проектов агроформирований. Управление рисками за отдельными направлениями банковской деятельности концентрируется вокруг определенных видов банковских продуктов, объединенных в соответствующий портфель. В системе идентификации и оценки риска ключевая роль принадлежит оперативной, достоверной и достаточной за репрезентативностью информационной базе. Усовершенствована целостная система управления рисками кредитования инновационных проектов агроформирований. В процессе анализа кредитного риска выполняется процедура идентификации риска, которая предусматривает установление его наиболее существенных зон. На основе анализа, оценки и идентификации рисков формируется индивидуальная для каждого инновационного проекта, который предлагается к кредитованию, матрица рисков. Она является базовым элементом для принятия решения о выдаче кредита, выбора конкретного вида кредитного продукта, определения лимитов кредитования, формирования системы мониторинга и контроля риска. Ввод в практику управления рисками инвестиционного кредитования обоснованных нами новых элементов будет способствовать расширению возможностей агроформирований относительно финансирования их перспективного экономического развития.

Ключевые слова: кредит; инвестиционно-инновационная деятельность; банк; риск; банковский портфель; лимит.

Galyna Vyacheslavivna KORNIYCHUK

PhD in Economics,
Researcher of Department of Economics and Market Research,
Institute of Feed and Agriculture of Podillya NAAS
Yunosti ave., 16, Vinnytsya, 21100, Ukraine
E-mail: alinazhukovskaya@yandex.ru
Phone: +380686191608

FINANCIAL RISK MANAGEMENT OF CREDIT OF INNOVATIVE PROJECTS OF AGROFORMATIONS

Abstract

It has been proved that lending of investment and innovation activities of agricultural enterprises inherent one of the highest risks among all active banking operations. Risk management is an important part of banking. Bank lending requires scientific and methodological innovations. The problem is urgent because of the high dynamics of the internal state and external economic environment of each credit institution. Establishing credit limits reduces risk and improves the financial stability of the creditor. The study has identified methodological approaches to setting credit limits. We have come to the conclusion that the practice of domestic banks uses mainly traditional approach to limiting - as a percentage of the value of collateral - due to borrowers asset. Their basis is the implantation of an already existing risk management system of domestic banks, such as the structural and logical framework of risk management of lending innovation projects of agroformations. Risk management in certain areas of banking activity is concentrated around certain types of banking products, combined with an appropriate portfolio. In the system of identification and risk assessment the key operational role belongs to reliable and sufficient information base for representativeness. It has been improved the integrated risk management of lending innovation projects of agroformations. In the process of analyzing the credit risk of the procedure it has been performed its identification, which implies the most significant areas. On the basis of the analysis, evaluation and identification of emerging risks the individual innovation project is proposed for lending risk matrix. It is a basic element for the decision to grant the loan, choosing a specific type of credit product, determination of credit limits, forming a system of monitoring and controlling of risk. The introduction of new items into the practice of risk management investment lending will help to expand opportunities for agricultural enterprises concerning the financing of their perspective economic development.

Keywords: credit; investment and innovation; bank; risk; banking book; limit.

JEL classification: G240

Вступ

Кредитування банками інвестиційно-інноваційної діяльності агроформувань характеризується існуванням найбільш високих ризиків серед активних банківських операцій. Оскільки навіть на етапі аналітично-прогнозних розрахунків важко передбачити можливі сценарії реалізації інноваційного проекту та його ефективності. Це пов'язано насамперед із тривалістю реалізації інноваційних програм, а також з високими рівнями невизначеності більшості елементів інноваційної діяльності.

Дослідженням проблеми банківських ризиків займалися І. А. Бланк, Л. О. Гаряга, В. М. Голуба, В. А. Кравченко, А. М. Мороз, А. А. Пересада, О. В. Пернарівський, В. І. Скіцько, О. М. Юркевич. Проте проблема управління фінансовими ризиками кредитування інноваційних проектів в аграрній сфері висвітлена недостатньо.

Мета статті та завдання

Нині існує широке коло розробок у сфері ризик-менеджменту банку. Однак є певний дефіцит стосовно науково-методичного забезпечення управління ризиками банківського кредитування інвестиційно-інноваційного розвитку агроформувань. З огляду на це метою статті є наукове обґрунтування зазначених питань.

Виклад основного матеріалу

Дослідження базується на використанні основоположного діалектичного методу пізнання соціально-економічних явищ і процесів, а також на системному підході до визначення і управління ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань.

Як і кожній економічній організації, банку притаманне прагнення до отримання максимального прибутку. Але одним із найбільш значущих фінансових постулатів є гіпотеза про нерозривний пропорційний взаємозв'язок між ризиком та доходністю: що вищий рівень доходності якоїсь фінансової операції, то вищий потенціал ризиків, пов'язаних з цією операцією. Тобто шанси отримати доходи збільшуються із збільшенням ризику, але при цьому існує і така ж можливість отримати збитки в результаті реалізації інноваційного проекту.

Така аксіоматична ситуація є підґрунтям активного розвитку теоретичних та методичних аспектів управління ризиками. Однак проблема залишається актуальною з огляду на високу динаміку внутрішнього стану і зовнішнього економічного оточення кожної кредитної організації, а також комбінації факторів, що визначають ці зміни.

Нині основним способом контролю формування портфеля банківського кредитування є встановлення лімітів, що зменшує рівень ризиків та підвищує фінансову стійкість кредитора. Проведений нами аналіз показав, що у практиці вітчизняних банків використовується переважно традиційний підхід до лімітування: як частка від вартості забезпечення обумовленого активу позичальника. В окремих випадках такі процедури здійснюються на основі евристичних методів та накопиченого у цій сфері досвіду. Враховуючи економічну ситуацію, яка домінувала на вітчизняному фінансовому ринку досить тривалий час, бачимо, що у більшості випадків цей внутрішньобанківський норматив містить у собі значний «запас міцності». Тому не всі позичальники аграрного сектору спроможні вкластися у межі його вимог і отримують обмежені обсяги кредитних ресурсів або й взагалі позбавлені доступу до них.

Методичні підходи до визначення лімітів кредитування є лише окремим елементом, хоча, на наше переконання, й найбільш важливими у системі управління кредитними ризиками інвестиційно-інноваційного розвитку агроформувань.

Їх потенціал можна реалізувати шляхом імплантації в уже наявні системи ризик-менеджменту вітчизняних банків. На окремих аспектах такої імплантації у структурно-логічну матрицю управління ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань зупинимось більш детально.

Сукупність отриманих наукових результатів дозволила їх залучити в цілісну систему управління ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань (рис. 1).

Серед запропонованих у наукових розвідках інтерпретацій визначення «системи управління банківськими ризиками» одним з найбільш прийнятних, на нашу думку, є таке, що представляє її як «сукупність прийомів (способів і методів) діяльності персоналу банку, які дають можливість досягти позитивного фінансового результату в умовах невизначеності його діяльності, а також прогнозувати можливість настання ризикової події та своєчасно вживати заходи, які дозволяють виключити або знизити його негативні наслідки» [4].

Така інтерпретація системи управління ризиками може бути віднесена й до будь-якого з функціональних напрямків. У великих банках система управління ризиками може диференціюватись за окремими напрямками їх діяльності, але більшість вітчизняних банків мають один спеціалізований підрозділ, функціонально пов'язаний з управлінням ризиками.

Стосовно ж управління ризиками за окремими напрямками банківської діяльності, то воно концентрується навколо певних видів банківських продуктів, об'єднаних у відповідний портфель. Саме з позицій портфельної теорії ми й розглядаємо питання управління ризиками кредитування інвестиційно-інноваційного розвитку агроформувань.

У системі ідентифікації та оцінки ризику ключова роль належить оперативній, достовірній та достатній за репрезентативністю інформаційній базі.

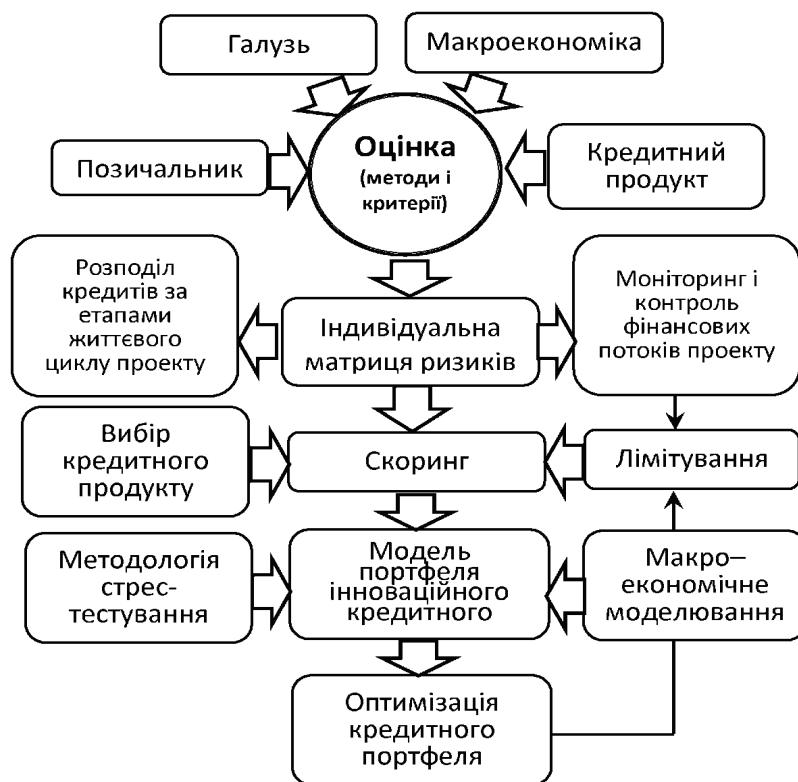

Рис. 1. Структурно-логічна матриця управління ризиками кредитування інноваційних проектів агроформувань

Кредитний ризик є комплексним поняттям, яке адсорбує в собі негативні тенденції у господарській діяльності позичальника та його контрагента, в ринковому середовищі, нормативно-правовому забезпеченні інвестиційної та кредитної діяльності, порушення і невиконання боржником своїх зобов'язань. Найбільш повний перелік складових елементів кредитного ризику знаходимо у білоруського автора Кабушкіна С. Н. Він містить такі елементи: ризик несплати позичальником основного боргу і відсотків по ньому; можливість фінансових втрат по кредитних операціях; необхідність страхового захисту кредитора від ризику нездатності боржника сплатити борг; ризик трансформації ресурсів; ризик отримання прибутку відстроченого доходу організації; ризик зростання вартості ресурсів, витрат за рахунок збільшення нарахування резервів; ризик недостатності капіталу; ризик банкрутства; ризик помилки або невиконання управлінських рішень; ризик невиконання договірних зобов'язань; ризик санкції; судові та правові ризики; ризик втрати заставного забезпечення; фінансові ризики, ризик невиконання термінів страхування; ризик збитку внаслідок смерті інвесторів, акціонерів, власників; ризик вигодоотримувача; ризик права вимоги; ризики непереборної сили, що мають природний, кліматичний, економічний та політичний характер; ризик військових дій; ризик конфіскації, націоналізації, експропріації власника; ризик конвертованої національної валюти, режиму вивезення капіталу; ризик шахрайства [4].

Звичайно, окремі позиції цього переліку є дискусійними, однак слугують добрим орієнтиром для визначення кола об'єктів аналізу, що несуть у собі загрозу виникнення кредитного ризику. Такий аналіз повинен розглядати щонайменше ризики, асоційовані з конкретним позичальником та затребуваним ним кредитним продуктом, галузевим та макроекономічним оточенням. У процесі такого аналізу виконується процедура ідентифікації ризику, що передбачає встановлення його найбільш суттєвих зон.

Інструментальними засобами оцінки ризику є якісний (евристичний) та кількісний (формальний) аналіз.

Якісний (евристичний) аналіз має на меті логічну оцінку та виявлення можливих джерел і

потенційних зон ризику, а також встановлення та систематизацію чинників, які генерують цей ризик. Ураховуючи наявність значної сукупності та можливих їх комбінацій, у процесі якісного аналізу завжди виділяють ті, які специфічні для ризиків конкретного банківського продукту чи банківської операції.

Існує широке коло критеріїв для якісної оцінки кредитного ризику. Однак у спеціальній науковій літературі найчастіше акцентують увагу на так званих «правилах «сі», що передбачають оцінку ділової репутації позичальника, його економічну спроможність залучати зовнішні джерела фінансування, здатність генерувати достатні обсяги грошових коштів для погашення боргу, капітал (структура джерел формування активів) позичальника, наявність та якість забезпечення кредиту, контрактні умови кредитування, нормативно-правовий контроль кредитної операції чи продукту.

Для кількісного аналізу ризику використовують процедури, що містять прогнозно-аналітичні розрахунки на основі математично формалізованих моделей, формул і залежностей.

На основі аналізу, оцінки та ідентифікації ризиків формується індивідуальна для кожного інноваційного проекту, що пропонується до кредитування, матриця ризиків. Вона є базовим елементом для прийняття рішення про видачу кредиту, вибору конкретного виду кредитного продукту, визначення лімітів кредитування, формування системи моніторингу і контролю ризику.

Важливе значення у процесі формування кредитного портфеля відіграє стрес-тестування. Міжнародний валютний фонд визначає стрес-тестування як «метод оцінки чутливості портфеля до істотних змін макроекономічних показників або до виняткових, але можливих подій». У термінології Банку міжнародних розрахунків стрес-тестування – «термін, що описує різні методи, які використовуються фінансовими інститутами для оцінки своєї уразливості по відношенню до виняткових, але можливих подій» [3].

Термін «стрес-тестування» описує низку технічних прийомів, використання яких дає можливість оцінити чутливість банківських портфелів до варіацій екстремальних подій. Стрес-тест є зразковою оцінкою того, як змінюється фінансовий інструмент або портфель інструментів залежно від екстремальної зміни чинників ризику.

Використовувані нині підходи до стрес-тестування базуються на розрахунку середньозваженої модифікованої дюрації портфеля фінансових інструментів кредитної організації, що підлягає цій процедурі. Модифікована дюрація дозволяє оцінити базову зміну ціни фінансового інструменту у відповідь на значну зміну ринкових процентних ставок або доходності.

Результати стрес-тестування дозволяють наочно оцінити вплив на фінансовий стан банку різкої зміни доходності портфеля фінансових інструментів, а також розрахувати гранично допустиму зміну їх ринкової ціни, що дозволяє залишатися в межах допустимого «запасу міцності» кредитної організації.

Моніторинг ризику становить систематизований, неперервний та регулярний процес спостереження показників ризику та їх аналізу з метою обґрунтування й ухвалення управлінських рішень, які дозволяють локалізувати та мінімізувати ризик, а також забезпечити при цьому прийнятний рівень доходності.

Ми вважаємо, що ключовим індикатором для контролю ризику кредитування інвестиційно-інноваційного розвитку агроформувань є відслідковування руху їх чистих грошових потоків від операційної діяльності, що й знайшло своє відображення у запропонованій нами структурно-логічній матриці управління ризиками кредитування.

У вітчизняній та зарубіжній практиці розроблено багато різносторонніх моделей оцінки кредитного ризику з метою його мінімізації. Проте, з огляду на розбіжності в бухгалтерській та фінансовій звітності, а також порівняно нетривалого функціонування банківського сектору України, не всі зарубіжні моделі можна застосовувати вітчизняним фінансовим установам. Тому потрібно розробляти системи оцінки кредитних ризиків, які б поєднували український та зарубіжний досвід та враховували специфіку нашої економіки [1].

Кредитний скоринг – це спеціальна процедура швидкого визначення рейтингу позичальника залежно від рівня його кредитоспроможності. У основі скоринга лежить математична модель, яка співвідносить параметри позичальника з рівнем кредитного ризику, визначеного по кредитних історіях минулих клієнтів, тобто скорингові системи дозволяють банкам за даними про повернення кредитів минулими клієнтами визначити, наскільки велика ймовірність вчасного повернення кредиту оцінюваним позичальником [2].

Такий інструмент дуже широко використовується в практиці зарубіжних банків. Наприклад, «скоринг-формуляр» німецького банку складається з дванадцяти показників, по кожному з яких клієнтові нараховується певна кількість балів. Максимальний бал – 20. Аналогічний підхід при аналізі кредитоспроможності позичальників використовують французькі банки.

Єдина складність полягає в тому, що бальні оцінки кредитоспроможності позичальника мають бути статистично вивірені й вимагають постійного оновлення інформації, що вимагає додаткових витрат для банку [2].

Висновки

Таким чином, запровадження у практику управління ризиками кредитування інвестиційно-інноваційного розвитку обґрунтованих нами нових елементів дозволить суттєво знизити ймовірність часткового або повного дефолту по кредитному договору та сприятиме розширенню можливостей агроформувань щодо фінансування їх перспективного економічного розвитку.

Список літератури

1. Андросова, О. Ф. Чинники формування кредитного ризику та їх наслідки для банківської системи України в умовах фінансової кризи [Електронний ресурс] / О. Ф. Андросова. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=142>
2. Банковское дело: розничный бизнес [Текст] : учеб. пособие / под ред. Г. Н. Белоглазовой, Л. П. Кроливецкой. – М. : КНОРУС, 2010. – 416 с.
3. Все о кредитах. – [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: http://www.ukcredit.ru/venture_business_ru/index.htm.
4. Кабушкин, С. Н. Управление банковским кредитным риском [Текст] : учеб. пособие / С. Н. Кабушкин. – 4-е изд., стер. – Минск: Новое знание, 2007. – 336 с.

References

1. Androsova, O. F. (n.d.). Factors formation of credit risk and their implications for Ukraine's banking system during the financial crisis. Retrieved April 15, 2014, from : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=142>.
2. Beloglazova, G. N. & Krolivetskaya, L. P. (2010). Banking: retail business. Moscow : KNORUS.
3. All about loans. (2010). Retrieved April 15, 2014, from : http://www.ukcredit.ru/venture_business_ru/index.htm.
4. Kabushkin, S. N. (2007). Bank credit risk management. Minsk: New Knowledge.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2014 р.